

Játékszín

KERESZTURY DEZSŐ

Illyés Gyula Különce körül

Illyés Gyula drámájának előadása a Nemzeti Színházban nem ősbemutató. A darabot mintegy másfél - s nem akármilyen - évtized távlatából nézheti a közönség, értékelhetné a bírálókat. A hangsúlyok átrendeződtek. A közönség főképpen a jó színvonalú előadásnak, egy-egy jeles színészi teljesítménynek tapsol, s ha él is az „áthallás” lehetőségével, mást hall ma, mint hallott volna a mű létrejötté idején. A bírálók egy része nagyothallón megy el a dráma mondandója mellett; volt aki megkérdezte, közölhet-e vala-mit a költő műve a mai nézőkkel? Maga Illyés is szükségesnek érezte, hogy a kérdésre: „kinek ajánlja” darabját, részletesen válaszoljon. Újra csak szenvedélyes - a lírikustól elvárható - meg-győződéssel, fojtottan ingerült rezignációval, s újra csak a megszokott okossággal: azt hangsúlyozván főként, ami a darabban csak mondatnyi része ugyan a drámai okfejtésnek, ma azonban sokkal aktuálisabb az egykori mondanivalónál: Teleki nemzetiségi, pontosabban Dunavölgyi koncepcióját „közös dolgaink”-ról.

Nem egy jeles dráma színházi ősbemutatójáról szeretnék tehát beszámolni. Az néhány évvel ezelőtt Veszprémben játszódtott le, főszerepben a feledhetetlen Latinovits Zoltánnal; s talán ugyanazzal a kihívó hangszíjjal „vidéken”, mint Illyés drámáinak ősbemutatói az utóbbi időben jórészt. Ezt az író maga is hang-súlyozza: „nem vagyok pesti szerző. Színműveim jelentékeny része Gellért Endre halála után nem került pesti szín-re.” Az indokokat is keresi: a *Különcben* „oratio obliquaként kifejezett magyar sors-kérdés, egy léteben annyiszor fenyegetett nép ábrázolásának szokatlansága miatt? Másrészt a nemzethalál veszélyé-nek hovatovább kedélyrontásig ismételt idézgetése miatt? Nyilván. Hogy szokatlanság és unalom egymásnak ellentmond? Vagyis eszerint más oka is lehetett a közönségre háritott fanyarkodásnak...?” A valódi ok keresését itt abbahagyja; a végeredmény: a drámát olyan író írta, „akit féltő aggodalmiért élete első felében a nemzetgyalázás vádjának

Illyés Gyula a Nemzeti Színháznak szánta a *Különcöt*. A dráma első előadására azonban Veszprémben került sor, 1972-ben, Latinovits Zoltánnal a címszerepben. Most Marton Endre rendezésében, a Nemzeti Színház is műsorára tűzte. A bemutató alkalmat ad, hogy új elemzések szülessenek a darabról. Előző számunkban - az író születésnapját köszöntve - Siklós Olga tanulmányát közöltük. Most Keresztury Dezső és Tarján Tamás a drámának az életműben elfoglalt helyét és a Nemzeti Színház előadását elemzi.

sarával vertek arcba, aztán életének második felében annak a gondnak a megszólaltatása miatt azzal, hogy elfogult nemzetieskedő”.

Azt gondolom, a *Különc* esetében elég egyszerű a magyarázat. Keletkezése idején a mű megszólaltatása a nemzet első színpadán egy nemzeti tragédia köv^{etke}zményeiből kiutat kereső politika esélyeit zavarta volna meg. Hogy nyomatatásban már akkor megjelent, az Illyés rangjának, aggodalmi komolyságának őszinte elismerése volt. De más egy darab nyomtatott szövege, s mása színházi előadás. Az *Hernani* folyóiratban kiadott szövege főként a szakma belülye lett volna, bemutatója csatátérre tette a színházat. S ha Illyés Gyula visszapillantásra is szánja a Népszabadság „szívesség nyújtotta tükrét”, nyilván maga is a történetek ésszerűsége mellett dönt.

A költő „színpadilag legsikerültebb művének”[”] érzi a *Különcöt*. Ezt talán azért is hangsúlyozza, mert éppen a darab színpadképességével kapcsolatban hangzottak el kifogások: hogy - úgymond - nem igazi dráma, nem történik benne semmi, nem követi a színpadi szerzők bevált szabályait stb. Ezek a kifogások kb. olyan értékűek, mint amelyek egy mesterművű festmény keretezése, szobor talpazatra állítása, étel tálalása körül szoktak elhangzani a tájékozatlanok vagy köntörfalazók szájából. Hadd fogalmazzak most Illyés helyett is, nem az érzés, hanem a megfon-tolás s némi hozzáértés szavaival: a *Különc* kimagasló drámái közt is talán a legkimagaslóbb. Nem főként azért, mert „színpadilag legsikerültebb” ! Illyés igazi mivoltában nem színházi szerző, nem darabíró, aki megtanulta a színihatáskeltés eszközeit, a mesterség fortélyait, hanem lírikus, nagy költő, akinek jóga van rá, hogy megkívánja: ő legyen az úr, a színház pedig a tolmács, a szolgálattelvő, segítőtárs. Az tehát a kötelessége, hogy megtalálja egy-csak a magyar színházi világban! - szokatlan, nemcsak

formájában, de mondanivalójában is nehéz mű színrevitelének alkalmas és méltó eszközeit.

Mert a *Különc* eredendően s - ha új fényt adhatnék a lejáratos szónak, itt fő helyre tenném - végzetszerűen lírai mű. Valami olyasmi, mint a *Weather* lehetett Goethe-nak. Óriására, már-már pusztítóvá növekedett élményvihar terelődött benne más útra; lett elviselhetővé az által, hogy művészi formába rendeződött-fegyelmegződött, hogy alakot öltve megnyugodott. El persze nem tűnt: forrósága, démoniája ijesztve kisugárzik a kész műből; ezért is élheti ez túl létrejöttének pillanatát. Az idős Goethe borzongva találkozott újra Werthernek a múltból elébe lépő félelmetes árnyával; Illyést is nyilván ilyenfajta találkozás kész-tette rá, hogy művének új életre támadása kapcsán ismét panaszt tegyen legmélyebbre sajgó, mert a legigaztalanabb vádak nyomán kelt sebeiről, s hogy ne a mű legfontosabb mondanivalójáról szóljon, elfogadván az alkalmat a szólásra s keresvén a közönséget, amelynek szívére-eszére köthetné az őt halálig szorongató gondot. Akkor, azokban a vál-ságos napokban újra egyszer megpróbálta *oratio* obliquaban elmondani, amit *oratio* rectaban nem mondhatott el. Ha nem találta volna meg ezt a rejtőzködve tárgyiasító lírai alkotásmódot, amire nem egy költőösénél, legfőként Arany-nál található méltó mintaképet, talán tetekkel kellett volna neki is „egy az egyben” beszélnie. Szerencsére -- szerencsénkre - megadatott neki az előremene-külésnek ez a formája: élővé, önállóvá formált alakjaiban fejezheti ki a maga legszemélyesebb érzéseit, meghasonlását, életfájdalmát.

A *Különc* végső - mindegy, hogy tudatos számítás-sal-e, vagy az ihlet sugalmában drámai formát öltő -- mondanivalója a régi jó iskolai jelölésrend szerint, „alapeszmeje” a következő: a gazdag képzeletű, erős jellemű és lángszenvédélyű nagyembert szétmorzsolják a valóság malomkövei. A költőt az élet. Az eszmény-államférfit a politikai pragmatizmus. A nagy jövőt a hétköznapi

jelen. Az igazi tragédiák legfontosabb alapképlete ez. Illyés is számtalanszor találkozott, nem egyszer birokra is kelt vele; sajátságos, vagy inkább jellemző módon: mindig a személyiség és a közösség, hivatás és körülmény, szabadság és kényszerűség, lángelme és kicsinyes érdekek határterületén, egymásba maró fogaskerekek csikorgásának érdes sikoltásai közepette. A költőnek régi, féltve őrzött gondolata, hogy az igazságot mindig a költők mondják ki; még a nemzeti, sőt az emberiségi lét válságkorszakai-

ban is. Petőfiről megírta, hogy a forradalom és a szabadságharc idején ő volt a legtisztábban látó szellem - reálpolitikusként is. Telekiről is ezt vallja: „egynisége, pályafutása oly szokatlan, hogy kortársai méltán nézhatték különcknek. A maguk látószögéből. Holott ő volt a szabályos, az egyenes, a logikus, a kövendő... pályatársai voltak hozzá képest (majd az idő ítélete szerint) felhő-járók.” Nemcsak Petőfi járt ebben előtte, de Zrínyi is, s nemcsak Ady, Babits követte, hanem a többi magyar muszáj-pró-

féta is. Ha így nézem Teleki Lászlót, egy költő és drámaíró teremtő képzetében szükségszerűen tragikus hőssé kell válnia; „nem közénk közé való volt”, ahogy Kölcseyről mondták barátai.

A tragikus hős egyik legfőbb ismérve, hogy útja mindig külön út, még ha egy közösség megbízottjának hiszi, vallja is magát; s mentől inkább e közösség eszményi erkölcsiségének vagy az idők szennyes örvényeiből kiemelkedő, végső érvényű érdekeinek szolgálatában áll, annál inkább. Tragédiájának egyik oka éppen a méltatlan, kicsinyes, álszent vagy elszántan vállalt hitványság. Illyés szíve, szenvedélye, rajongása az ilyen hősöké. Ezért is olyan forrók, merészen ívelők, elragadóak azok a művei, amelyeket személyiségének az ihlet vulkáni örvényeiben feltörő mély rétegei táplálnak. Ezeknek hősein egyaránt ott van a kiválasztottság, meg a lírai hitelesség fénye. Persze olyan hősök, akiknek az útja szükségszerűen a pusztulásba torkollik, akik pályájuk ormán, erkölcsiségük ragyogó fényében, végzetüket vállalva, tehát önmaguk legtisztább lényegével azonosan lépnek át a halálon: a felmagasztosultságba vagy a legendába. Ezzel váltják ki a nézők feldúlt lelkében is a megtisztulás, a katarzis feloldó érzését. Ismétlem: a forró azonosulás, a személyes jelenlét hitelessége ad Illyés idetartozó műveinek kivételes drámai erőt. De ez okozza e drámák részleteinek aránytalanságait, nem egyszer igazságtalanságait is. Az ilyesfélék annál inkább szembeütnek, mentől közelebb van hozzánk a kor, amelyben egy-egy dráma története lejátszódik.

*

Itt vagyunk a magyar történelmi dráma legnehezebb kérdéseinél. Könnyű lehetett Shakespeare-nek Lear királyról, valahol az őstörténetben játszódó, örök emberi példázatot írnia; a római történelemből merített darabok, de még az angol királydrámák esetében sem kérte tőle számon senki a részletek történelmi hűségét. Kit érdekelt akkor, hogy Fortinbras létezett-e, s ha igen, egy igazabb jövő ígéretét hordozta-e magában, vagy a kíméletlen, feudális, hódító erőszak apai örökségét? A költőnek is mind-egy lehetett, ki volt Hekuba s mi ő Hekubának. Shakespeare közönsége nem a historizmus korában nőtt fel, és hogy ki áll hitelesen a színpadon, hogy az igazságot képviseli-e vagy a hamisságot, azt a drámában elfoglalt helye, szerepe dön-

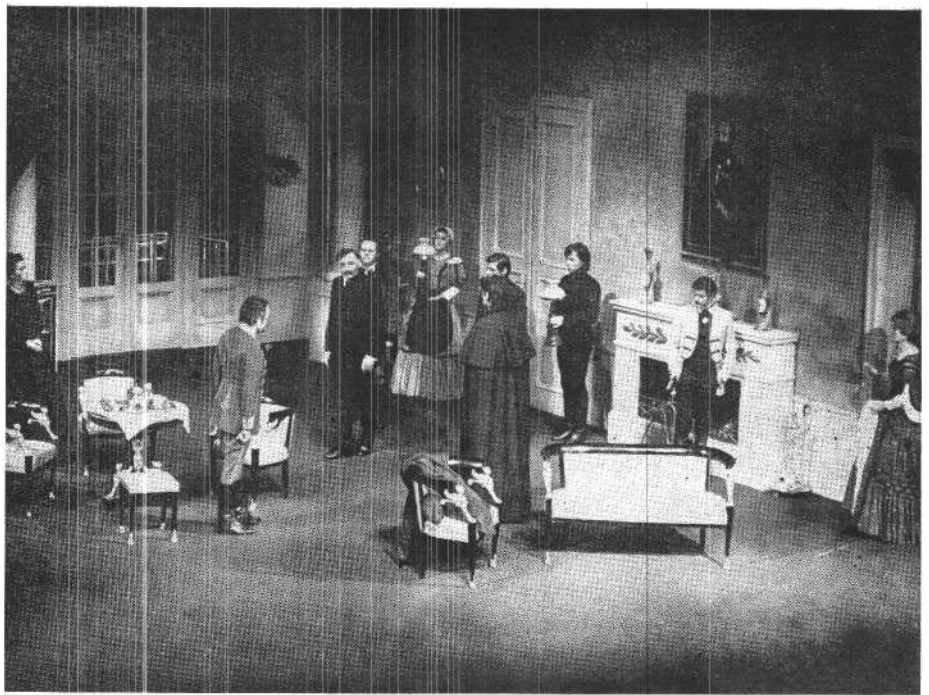
Sinkovits Imre (Teleki László) és Szilágyi Tibor (Karlovitcz) Illyés Gyula Különc című drámájában (Nemzeti Színház)

tötte el. Hogy mifélek, a mi korunkban lényegesen bonyolultabb a helyzet, nyilvánvaló. Színházlátogató közönségünk történelmi ismeretei felettébb gyérek, s egyre bizonytalanabbak; a nézők tehát örülnek a fekete-fehér, egyértelmű példázatoknak. A bírálók viszont kötelességüknek érzik a történelmi hitre is figyelni és figyelmeztetni; bár hiszen nekik sem könnyű; történettudományunk is csak lassan heveri ki különféle torzulások beavatkozásának sebeit.

Közben itt áll előttünk az óriási új „férfimunka”: úgy alakítani ki a szocialista nemzet közösségformáló és megtartó tudatát, hogy a tanítás igaz is legyen, zavart se keltsen, téveszméktől mentesen szívódjék be a közösség képzeletvilágába, érzületébe. Ezt a munkát komoly történelmi tárgyú szépirodalom - nem utolsó renden: drámairodalom - nélkül alig lehetett egykor, s nem lehet ma sem hathatósan elvégezni. Főként a költészet tudja a személyes élményvilágba beleyökereztetni a nemzeti tudatvilág eszmerendszerét. Mit tegyen tehát az író, ha történelmi tárgyat választ? Formáljon-e anyagából valamilyen ideológiai cél szolgálatába állítható, célzatos példázatot, úgy ámítva hallgatóit-nézőit, mintha a történelem valóságát idézné fel? Vagy dramatizálja csupán tárgyilagos riporterként a feltárt múlt érdekes tényeit? Az első esetben könnyen el-veszti művészi hitelét: a színpadról el-hangzó vezércikknek igen magas rangú publicisztikának kell lennie ahhoz, hogy a szívekig hasson. A színpadra alkalmazott dokumentumok pedig nagyon könnyen mozaikdarabokra esnek szét a művészi szerkezet egybeszervítő ereje nélkül.

Illyés nagyobb költő s tanultabb író annál, hogysen az említett utak valamelyikét választaná. Drámát írt, személyes líraisággal teltet ugyan, de olyan szerepekkel, helyzetekkel, konfliktusokkal, amelyeknek jellegét a dráma logikája és törvénye adja meg. Átélt, nem elfogadott, de megszenvedett törvény ez. Nem a történelmi részletek hitelessége határozza meg tehát a *Különc* végső jellemét-értékét; legfeljebb a dráma látomása találkozik össze benne egy nagy, a történelem erőinek, cseleink játékában alakuló sors valóságával. Illyés drámai látomása meg hősének valóságos történelmi szerepe tehát ez esetben szerencsés összhangban találkozik. A költő - említettem -- fenntartás nélkül hőse pártján áll; teheti, mert úgy azonosulhat vele, hogy

Jelenet a *Különc*-ből : a Batthyány-kúrián (Iklády László felvételei)

ezt az azonosulást nem kell az ilyen esetekben egyébként ajánlatos távolságtartással idézőjelbe tennie. Ha Katona joggal írhatta: „Én vagyok Bánk!” Illyés is joggal: „Én vagyok Teleki László!”

De mivel hőse pártján áll, szükségképpen elrajzolja, legalábbis hőse szemzőgéből látja és mutatja meg ennek ellenségeit, akiket pedig annak idején nem a gyűlölet, hanem valamilyen más parancs, érdek, esetleg kötelesség állított szembe Telekivel; tehát nem szükségképpen hitványak. Illyés legalább olyan jól tudja, mint én, hogy egy-egy jelen-tős összeütközésben a rokonszenves hős együtt magasodik vagy süllyed ellenfeleivel. Nyilván teljes lírai azonosulása is okozza, hogy Teleki ellenfeleit ott és olyasmiben is kibesélti, amiben legalábbis a dráma törvénye szerint - nem kellene. Három mozzanatban érhető ez főképp tetten; veszélyesek ezek, mivel az amúgy is fokozott hatásokra kényszerülő színházat a finom jelzések túlhangsúlyozására csábítják.

A szász királyság rendőrfőnöke például, aki igyekszik a ráosztott parancsot; a törbe csalt Teleki letartóztatását simán, zajtalan udvariassággal végrehajtani, s nyilvánvaló együttérzéssel mondja ki a súlyos végszót: a fogolytól nem életét, hanem annál sokkal többet: becsületét fogják elvenni, ez a jó modorú hivatalnok nem vághatja nyílt színén zsebre a maga esze szerint segítséget nyújtani kívánó Orczyné ékszereit; a naiv közönség nevet „a szájré besöprésén”. s éppen

akkor, amikor megrendülten besöprésén”, figyelnie arra, ami előre veti árnyékát.

A ravaszul kieszelt, gondosan előkészített, császári audienciának álcázott, majd aljas torzítással megalázódó ke

gyelemkérésként világgá kürtölt csapdában voltaképpen két fogoly vergődik, s a maga módján mindkettő valamilyen váratlan ihlet sugalmával vágja ki magát; itt nem lehet tehát Ferenc Józsefet hatalmaskodó fajankóként odaállítani anélkül, hogy Teleki is lépre ment naivistának ne tűnjék fel.

Végül: elfogadhatja-e a népszerűsége tetőfokára hágott népvész a mögötte álló -- vagy ilyennek vélt - tömegek képviselőjeként azt a kisszerű dzsentri-sülvölvényt - Tisza Kálmánt - aki némi nagy-képűséggel, de kellő drámai nyomaték nélkül elmond egy sereg olyan ellenvetést, amelyeknek mibenlétéről a közönség legfeljebb sejt valamit, s a darab egészének összefüggésében ezért nem is igen érti, miért nem söpri le az asztalról a láng-elme azt a nyegle figurát.

Távol áll tőlem, hogy Illyés történelmszemléletével egy kiváló dráma alkalmából szálljak vitába; csak arra a félelmetes nehézségre kell újra utalnom, mellyel az a drámaíró találja szembe magát, aki egyszerre akar igazi, öntörvényű drámát létrehozni és történelmi ítéletet hozni. (Mert azért mégsem lehet egy kalap alá borítani Deák Ferencékkel Tisza Kálmánékat! - az utóbbiak tudni-illik mindkét nagy magyart eladták.) A darabban persze nem ilyen valóságos ítéletmondás történik; egyebek közt ezért is olyan jó és igazi dráma. Ami lepereg előttünk: egy olyan nagy, jelentős, útját megtorpanás nélkül végigjáró erkölcsi egyéniség bekerítésének története, aki úgy lép át a kikerülhetetlen pusztuláson, hogy sokunk helyett, akik életre ítéltünk, elvégzi az önfeláldozás engesztelő, feloldó szertartását. Legalább annyira általános emberi, mint amennyire sajátosan magyar példázat bontakozik te-

hát ki előttünk. S ezért is hadd maradjak mégis inkább a drámánál, mint a hozzáfűzött utólagos magyarázatnál, mellyel volna vitám.

A Nemzeti Színház ezt a lelkekben lejátszódó, épp hogy jelzett cselekményű drámát Marton Endre gondos, jó légekörű, elegáns rendezésében vitte színre. Ha jól ítélem, ez ideig a legegyszerűsebb színvonalú Illyés-bemutató ez a Nemzetiben. Ennyit a költő is joggal elismerhetett: a rendező az ő szándékát, szerzői utasításait követte; néha talán túlságosan is híven: Illyés realista; persze a maga módján. Csányi Árpád fitogtatás nélküli jó ízléssel tervezte meg a játék színpadi otthonát; Vágó Nelly jelmezeinek fő erényük, hogy nem csak tetszeni, de jellemezni is akarnak és tudnak; gyönyörűek Orzney estélyi ruhái, s kitűnő, hogy Teleki egy pillanatra sem húz csizmát; mindvégig az egykori európai divatot követő fekete öltönyei (amelyeken csak diszkrét sujtás jelzi, hogy itthon vagyunk) nemcsak férfiasan karcsúvá, de komolykomoran magánossá is teszik. A szereposztás általában jó; helyenként kitűnő. Csupán a mártírozvegy Batthyányné kényes szerepét nem tudja elég jelentőssé tenni a túlságosan is modern, kicsit üres gráciájú Nagy Réka, lényegében ugyan-ez mondható a Tisza Kálmánt alakító Oszter Sándorról, még inkább a legendás Tarczay professzort nagyon is öregesen s kicsit már kopott pátosszal meg-jelenítő Tarsoly Elemérről, s főként a Vaszary Kolos, a jövőendő hercegrímás szavait legfeljebb főiskolás szinten elszavaló ifjúról. Az udvari mesterkelt fölény és elegáns embertelenség légekörét kitűnően érzékeltette Szokolay Ottó; kevésbé sikerült megoldania igen nehéz feladatát Szacsvey Lászlónak; úgy vélem, a szerep jellemének némi félreértése miatt; mert hiszen a császár-királyról, aki - beavattottjait is meglepve, Telekit meg egyenesen „ájtajve - végül is megnyeri a maga nem kis játszóját, nem volna szabad fejhangon parancsolgató bábjátéki figurát formálni. Vitatkozni lehet a szerep felfogásán, de tagadhatatlanul kitűnően illeszkedett be az előadás légekörébe a Nemzetihez újonnan szerződött Szilágyi Tibor a rendőrfőnök szerepében.

Az előadás két tartópillére a két főszerepben Kohut Magda és Sinkovits Imre. A nehéz sorsú Orczney, az idők minden ocsmányságán ragyogó tisztasággal átgázoló, odaadóan nőies, naivságában is

okos és hű élettárs méltó párja a darab főhősének. Ő különben is Illyés egyik legszebben, legmélyebb együttéréssel és legárnyaltabb eszközökkel létrehívott nőalakja. Kohut Magda alakítása egészében meggyőző, gondos, lefegyverző; nem utolsósorban azért, mert életteli, sokrétűségében is egységes. Apáink deli hájú, nagyszonyos gyengédségű nőeszményét testesíti meg; ebben is hiteles. Az első - egészében kissé vontatott - jelenet egyre fullasztóbb szorongását valamilyen túlfeszült játékosággal ellentponozza, elragadóan; a fájdalom és aggodalom kitérésének jeleneteiben ez a túlfeszítettség zavarja a szövegmondás tisztaságát; a zárójelenet hangváltásai színészi remeklések. Sinkovits alakítása azt bizonyítja, hogy ez a kivételes színész a megújulás képességével is rendelkezik. Eszközei sokat nemesedtek. Játékát félelmesen izzó, csak egy-egy pillanatra felszikkasztó visszafogottság, az indulat lázát az értelem gyepelőivel fegyelmező egyszerűség jellemzi. Mozgása, beszéde maga az eszköztelen tartalmasság; apró hangváltásai ezért is olyan megrendítőek. Pátosztalansága magasabbra szárnyal, mint régebben néha kissé érzelmese megindultsága. Hangjának látványos fátyolozottságán mély szenvedély, szenvedés és erély izzik át.

*

Utóirat

Hogy ellenőrizsem benyomásaimat, megnéztem egy későbbi előadást is. Minden világosabb, tisztább lett: a jó még határozottabban elvált a rossztól. Szacsveynek és Oszternek sikerült tartalmasabbá tenni játékát; Sinkovits a bemutató valóságos lázát a lélek kiforrottabb s egyben mélyebb mozgására cserélte át, Kohut úrrá lett apróbb egyenetlenségein. Mindez összecsiszoltabbá tette az együttes teljesítményét. A mű s az előadás számomra legvitatottabb alakjának, a rendőrfőnöknek megformálásával is sikerült egyetértésre jutnom. Az utolsó jelenetet Veszprémben valamiféle látomásá formálták, akkor úgy véltem, helyesen. Most már jobban érteni vélem Illyés kívánságát, hogy az alak a maga félelmetes példázatoságában valóságos legyen a színpadon. Mert hiszen végül is benne testesül meg az emberi hitványság. Módosítanom kell tehát véleményemet: a mű nem Illyés Werthere, hanem Athéni Timonja - persze modernebb, visszafogottabb hangnemben megfogalmazva, mint a nagy angol átkai.

TARJÁN TAMÁS

A Különc a Nemzeti Színházban

Miért Teleki László?

Tizennégy évvel keletkezése után Budapesten is színpadra jutott Illyés Gyula 1963-as drámája, *a Különc*: az ország első színpadára. Nemcsak ez a premier - már az eredeti bemutató is megkésett: 1972-ben, Pethes György irányításával, Veszprémben került rá sor. Az egykori előadás ma már színháztörténeti jelentőségű, nemcsak az úttörés érdeme miatt: a főszerepet Latinovits Zoltán játszotta, Teleki László figuráját épp olyan intenzitással élve sajátjává - önmagává -, mint ahogyan később, hanglezésén az „Ady-szerepbe” oltotta-öldotta aktuális érvényű és radikális közlendőjét. S mellette Majcen Mária alakította Orczneyt: korai halála előtt utolsó nagy csillogása. volt ez.

A nemzeti színházi bemutató mellett számos érv szól - és számos körülmény ellene. Tudatos program és hagyomány kötelezte nemes hivatás itt a magyar történelmi dráma ügyének ápolása. Illyés Gyula november 2-án töltötte be 75. életévét - méltó születésnap ajándéknak ígérkezett tehát a történelmi dráma legnagyobb élő mesterének egyik legkevesbé ismert művét közkinccsé tenni; olyan ünnepnek, ahol - a színház művészeinek alkotó közreműködésével - maga az ünnepelt lepi meg közönségét.

Ugyanakkor előre sejtethető nehézségek s alig leküzdhetőnek ígérkező gondok árnyékolgatták a vállalkozást. Az első: a megkésettég. Illyésnek ez a drámája a magyar társadalom fejlődésének egy korábbi szakaszában született, a hatvanas évek elején - akkor, amikor néhány esztendeig állandó vita tárgya volt, s a különböző művészeti ágak figyelmét is elsörendűen kötötte le *a hatalom problematikája*. Illyés ehhez a nemegyszer elvontan, helytelenül, misztifikáltan vizsgált kérdéshez szölt hozzá - s mindjárt két darabbal is: „átigazította”, színpadképessé tette Teleki László *Kegyenc* című torzóját, s - amint arról többször is vallott - e szép munka lázában egy másik dráma, párdarab hőségé szerette ezt az írónak, politikusnak egyaránt tragikus sorsú, kiemelkedő egyéniséget.

Társadalmunk mai fejlettségi fokán